

**ERON
JÄLKEINEN
VAINO**

Eron jälkeisellä vainolla tarkoitetaan seuraamista ja yhteydenottoja, jotka ovat toistuvia, ahdistusta aiheuttavia, ei-toivottuja ja häiritseviä. Tekojen vakavuus vaihtelee häirinnästä ja kontrolloinnista hengen uhkaamiseen. Parisuhteessa esiintyvä väkivalta lisää eron jälkeisen vainon riskiä. Eron jälkeinen vaino on sukupuolittunut väkivallan muoto, jossa tyypillisimmin tekijänä on mies ja kohteena nainen. Sukupuolet voivat olla kuitenkin myös käänteiset. Eron jälkeinen vaino aiheuttaa kaikille osallisille kärsimystä ja kapeuttaa niin tekijän, kohteen kuin lastenkin elämää.

Suomessa vaino on kriminalisoitu vuonna 2014. Rikoslain 7 a § (13.12.2013/879) mukaan vainoamiseen syyllistyy se, joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Vainoamisesta voidaan rangaista sakkoihin tai enimmillään kahden vuoden vankeusrangaistukseen.

Eron jälkeisellä vainolla on monenlaisia vaikutuksia sen kohteena oleviin aikuisiin ja lapsiin. Vainoteot murentavat perusturvallisuuden tunnetta ja aiheuttavat fyysisiä sekä psyykkisiä vammoja, esimerkiksi somaattisia oireita, unettomuutta, syyllisyyttä, häpeää ja pelkoa. Eron jälkeisen vainon ehkäisy vaatii ulkopuolista puuttumista, lähi-suhdeväkivallan ja vainon ominaispiirteiden tunnistamista sekä avun kokonaisvaltaista tarjoamista.

Vainon kanssa on mahdollista elää ja vainosta voi selviytyä. Selviytymisen edellytyksenä ovat turvallisten olosuhteiden takaaminen, sisäisen turvallisuuden tunteen kasvattaminen ja väkivaltakokemusten käsitteleminen.

Oheisissa korteissa eron jäkeistä vainoa käsitellään *vainoajan, vainotun ja lapsen* näkökulmasta. Toinen puoli korteista havainnollistaa ilmiötä sekä sen yleisimpiä ilmenemismuotoja. Toisella puolella kuvataan konkreettisia keinoja, joilla vainoamiseen voidaan puuttua *ja tukea eri osapuolia*. Vainoaminen ei vaadi korttien jokaisen pää- tai alaluokan muodon toteutumista.



OULUN ENSI- JA TURVAKOTI RY
VIOLA VÄKIVALLASTA VAPAAKSI RY

VAINOAMINEN

1. FYYSINEN VÄKIVALTA JA VAINO

- Väkivaltaiset teot ja sen käyttäminen pelotteluna
- Itsetuhoisuus ja laajennettu itsemurha
- Seuraaminen ja teknologian käyttäminen vainoamisen välineenä
- Pelkoa aiheuttava uhkaaminen
- Pakottava, ennalta arvaamattomuuteen perustuva vallankäyttö
- Kiintymykseksi naamioidut vainoteot
- Omaisuuden vahingoittaminen
- Yhteisöllinen vaino

3. VAINOKÄYTTÄYTYMINEN PALVELUVERKOSTOISSA

- Pitkittyneet kiistat lapsista ja toistuvat oikeudenkäynnit
- Lapsiin liittyvien sopimusten ja määräysten noudattamatta jättäminen
- Mustavalkoisuus ja joustamattomuus yhteistyössä
- Puheen painotus entisessä kumppanissa
- Vaatimus paritapaamisista lapsiin liittyvissä asioissa
- Mielikuvien luominen ja manipulointi
- Kolmansien osapuolten käyttö vainoamisen välineenä
- Viranomaisiin kohdistuva uhkailu
- Elämän kapeutuminen

2. VAHINGOITTAVAT AJATTELU-MALLIT JA MOTIIVIT

- Mustasukkaisuus ja omistaminen
- Riippuvuus ja takertuminen entiseen kumppaniin
- Toivottomuus
- Kosto ja kauna
- Uhrituminen
- Kulttuuriset ja uskonnolliset arvomerkit
- Vahva oman toiminnan oikeutus
- Impulssikontrollin puute
- Ikuisen rakkauden eetos

4. VAHINGOITTAVA VANHEMMUUS

- Yhteistyövanhemmuuteen kietoutunut vaino
- Toisen vanhemman mustamaalaaminen
- Lapsen pelottelu ja eristäminen
- Tunkeileva yhteydenpito lapsiin
- Lapsen tunteisiin vetoaminen ja manipulointi
- Ristiriitainen puhe perheen tilanteesta
- Lapsen käyttäminen viestinviejänä ja tiedonlähteenä
- Lapsen syyllistäminen ja yhteisten salaisuuksien tekeminen
- Lapsen vieraannuttaminen ja lapsikaappaus

TURVALLINEN KÄYTTÄYTYMINEN

1. TURVALLISUUS, RAJAT JA TUKI TYÖSKENTELYSSÄ

- Vainoamisen katkaiseminen vaatii rajaamista
- Verkostoyhteistyö ja työntekijän kollegiaalinen tuki
- Viranomaisten ja eri toimijoiden selkeät roolit
- Tuen tarjoaminen toistuvasti ja kriisitilanteissa nopeasti
- Psykoedukaation oikea-aikaisuus

3. KOKONAISTILANTEEN KARTOITTAMINEN PALVELUISSA

- Vastakkainasettelut ominaisuutena yhteistyöverkostoissa
- Prosessien johtamisen suuri merkitys
- Systemaattinen väkivallan riskinarviointi
- Lähisuhdeväkivallan historian tarkastelu
- Yhteisön merkitys vainoajan käyttäytymiseen

2. KOHTAAMINEN JA KUULLUKSI TULEMINEN

- Perustarpeiden huomiointi
- Arvostava ja kunnioittava kohtaaminen
- Roolissa pysyminen verkostossa ja sovituista säännöistä kiinni pitäminen
- Kysyminen ja kiinnostus kuulla
- Yksilötyöskentelyn rajat; väkivaltainen käytös, uhkailu ja siihen suhtautuminen
- Asiakkaan pettymysten ja toiveiden kuuleminen
- Sisäisen turvallisuuden tunteen vahvistaminen

4. TURVALLISEN VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

- Vanhemmuustyöskentelyn keskiössä lapsen kokemus
- Lapsen etu suhteessa vanhemman oikeuksiin ja velvollisuuksiin
- Psykoedukaatio väkivallan vaikutuksista lapseen
- Riittävän hyvän vanhemmuuden tarkastelu
- Tuki tapaamisiin ja tapaamis-ikäntöjen toteuttamiseen

VAINOTTU

1. VAINON PIINAUVUUS

- Arjen ja tulevaisuuden ennustamattomuus
- Pelko ja katastrofijättelu
- Toksinen stressi ja psyykinen kuormitus
- Vaikeudet tunteiden säätelyssä ja puutteita vaaran tunnistamisessa
- Häpeä ja krooninen pettymyksen tunne
- Vaikeus ylläpitää sosiaalisia suhteita
- Tunne siitä, että tulee hulluksi

3. VAINOTTU PROSESSEISSA

- Pitkittyneet kiistat lapsista ja toistuvat oikeudenkäynnit
- Rikos- ja valitusprosessit
- Toistuvat lastensuojeluilmoitukset
- Kahleen muodostuminen käytännön asioiden kautta
- Epäjohtonmukainen avunhakeminen
- Epäluottamus ja vihamielisyys auttamisjärjestelmää kohtaan

2. PYRKIMYKSET RATKAISTA VAINOA

- Sovittelevuus ja neuvottelu vainoajan kanssa
- Vihan ja säälin tunteiden vaihtelu suhteessa vainoajaan
- Tarve kontrolloida asioita
- Vainon ja väkivallan torjuminen ja vähättely
- Rajojen asettamisen haasteet
- Riippuvuudet ja itsensä vahingoittaminen tunteiden säätelykeinoina

4. SEURAUKSET VANHEMMUUDESSA

- Väkivallan vääristämisen maailman-kuvan siirtyminen vanhemmuuteen
- Turvallisuuspuheen korostuminen
- Symbioottinen suhde lapseen
- Lapsi turvallisuuden tuojana
- Puheen ja kehon ristiriitainen viesti lapselle
- Arjen hallinnan haasteet
- Turvattomuuden siirtyminen lapsiin
- Väkivallan ylisukupolvisuus

VAINOTUN SUOJAAMINEN

1. ULKOISEN TURVALLISUUDEN TAKAAMINEN

- Turvakielto ja salatut tiedot
- Lähestymiskielto kaikille asianomaisille
- Asumisen turvaaminen
- Turvasuunnitelma kaikille asianomaisille
- Digitaalinen suojaaminen
- Tilanteen kertominen ulkopuolisille ja läheisille
- Vainopäiväkirjan pitäminen ja vainon dokumentointi

3. AUTTAMINEN PALVELUVERKOSTOISSA

- Moniammatillinen verkostoyhteistyö (esimerkiksi lastensuojelu, poliisi, MARAK-työryhmä, sosiaali- ja terveydenhuolto)
- Toistuva ja systemaattinen väkivallan riskinarviointi
- Viranomaisten vastuullinen ja riittävä tiedon välittäminen
- Vainotun ja vainoajan kohtaamattomuuden varmistaminen työskentelyssä
- Ajallisesti riittävän pitkä neuvonta ja ohjaus rikos- ja riita-asioissa
- Taloudellisen tilanteen kartoittaminen
- Työskentely kaikkien asianosaisten kanssa
- Vertaistukeen ohjaaminen

2. KUULEMINEN JA KOHTAAMINEN

- Vainotun kuuleminen, uskomien ja ymmärtäminen
- Väkivallan ja vainon nimeäminen
- Perustarpeiden täyttymisen kartoittaminen
- Pysähtyminen tietoisesti turvallisiin hetkiin
- Vainoon sopeutuminen ja elämän opettelu vainottuna
- Vireystilan muutosten tunnistaminen ja vakauttavien säätelykeinojen opetteleminen
- Vainotun tukeminen vainoajasta poispäin reagoimiseen
- Psykososiaalinen tuki ja tilanteen selkeyttäminen

4. TUKI SUOJAAVAAN VANHEMMUUTEEN

- Selkeät ja yksityiskohtaiset sopimukset
- Riittävän pitkäaikainen konkreettinen apu arkeen
- Lapsen osallisuuden vahvistaminen
- Riittävä apu lapsen reagoinnin ja tunteiden vastaanottamiseen
- Vainotun tukeminen ja rauhoittaminen sekä hänen oikeuksiensa vahvistaminen
- Psykoedukaatio vainon vaikutuksista vanhemmuuteen ja lapseen
- Riittävä tuki vanhemmuuteen väkivallan ylisukupolvisuuden välttämiseksi



VAINO LAPSEN KOKEMUKSENA

1. VÄKIVALTA JA KONTROLLI

- Vanhempien suhteen aikainen väkivalta ja kontrolli pelon lähteenä
- Toisen vanhemman vainokäyttäytyminen eron jälkeen pelon ja turvattuuden lähteenä
- Suora tai vihjaileva uhkailu kohdistuen lapseen, läheiseen tai vainoajaan itseensä
- Lapsen aitojen tarpeiden huomiotta jättäminen
- Toisen vanhemman ennakoimaton ja pakottava käytös saa lapsen olemaan jatkuvasti varuillaan
- Hyvienkin vanhemman ja lapsen välisten hetkien muuttuminen lasta piinaaviksi

3. KIINTYMYKSEKSI NAAMIOITU VAINO

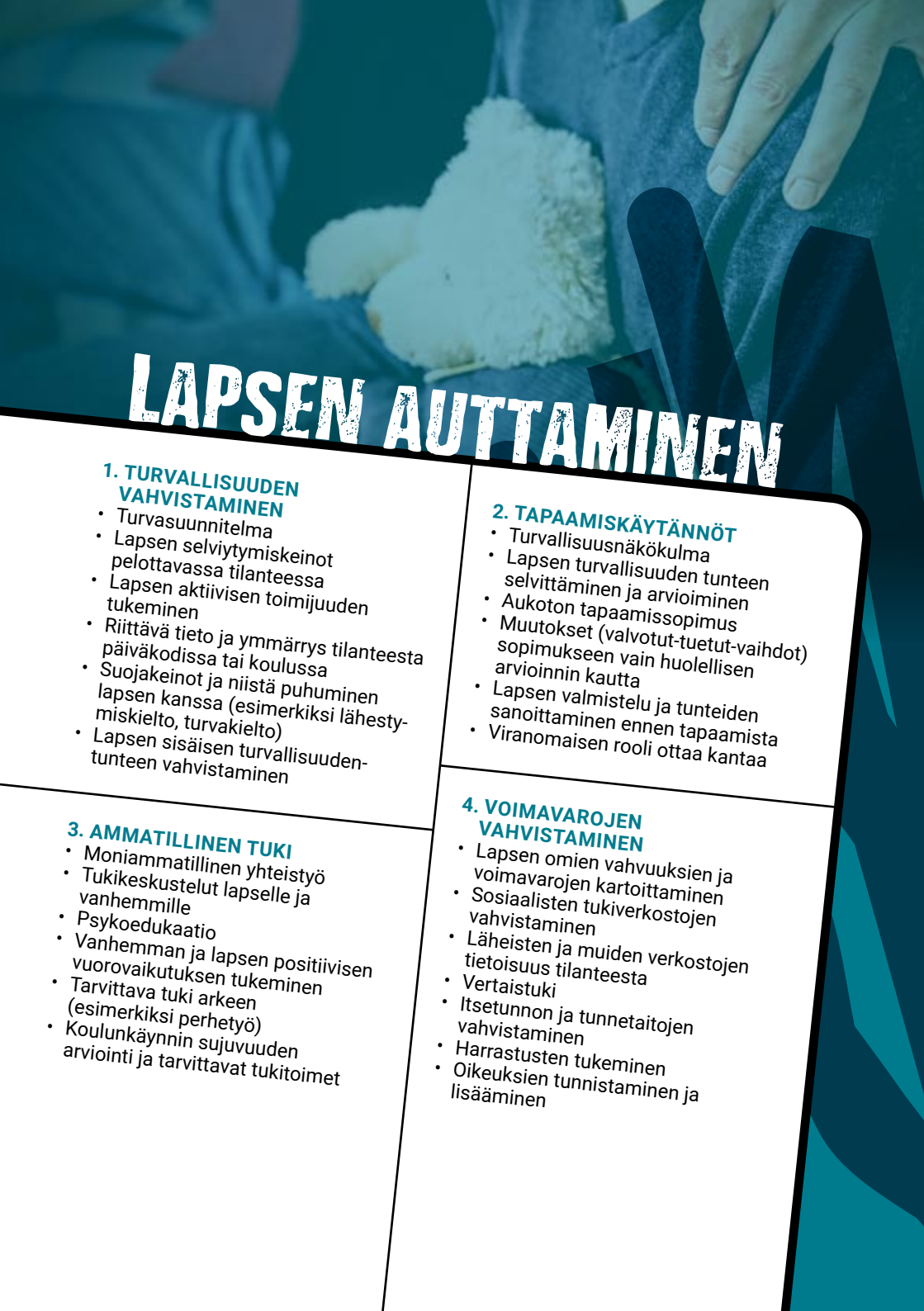
- Kohtuuttomat ja jatkuvat yhteydenotot lapseen
- Yllättävät ilmestymiset
- Suhteen muuttuminen kaltoinkohtelevasta liittoutumiseksi
- Lapsen tunteisiin vetoaminen
- Lahjominen ja suureelliset lupaukset lapselle
- Oman vanhemmuuden korostaminen esimerkiksi halventamalla toista vanhempaa
- Ulospäin näyttäytyminen huolehtivana vanhempana

2. LAPSI VAINON VÄLINEENÄ

- Tavoite saada kontakti ja tietoa entisestä kumppanista lapsen kautta
- Kontrolli tapaamisvaihtojen ja neuvottelujen kautta
- Viranomaisprosessien jatkuva pyörittäminen
- Lapsen käyttäminen viestinviejänä tai vakoilijana
- Toisen vanhemman mustamaalaaminen lapselle
- Lapsen tapaamisilla kiristäminen
- Lasta kaltoinkohtelemalla entiselle kumppanille kostaminen

4. VAINON VAIKUTUKSET LAPSEEN

- Muutokset lapsen turvallisuuden ja luottamuksen tunteessa sekä minäkuvaassa
- Vireystilan ja tunnesäätelyn pulmat
- Laajat psyykkiset ja fyysiset oireet
- Lapsen käyttäytymisen vaihtelu riippuen siitä, kumman vanhemman luona on
- Toivottomuus, jännittyneisyys, pelokkuus
- Lapsella kaventunut elinpiiri ja sosiaaliset suhteet vainon seurauksena
- Nuorten "alieläminen"



LAPSEN AUTTAMINEN

1. TURVALLISUUDEN VAHVISTAMINEN

- Turvasuunnitelma
- Lapsen selviytymiskeinot pelottavassa tilanteessa
- Lapsen aktiivisen toimijuuden tukeminen
- Riittävä tieto ja ymmärrys tilanteesta päiväkodissa tai koulussa
- Suojakeinot ja niistä puhuminen lapsen kanssa (esimerkiksi lähestymiskielto, turvakielto)
- Lapsen sisäisen turvallisuuden-tunteen vahvistaminen

3. AMMATILLINEN TUKI

- Moniammatillinen yhteistyö
- Tukikeskustelut lapselle ja vanhemmille
- Psykoedukaatio
- Vanhemman ja lapsen positiivisen vuorovaikutuksen tukeminen
- Tarvittava tuki arkeen (esimerkiksi perhetyö)
- Koulunkäynnin sujuvuuden arviointi ja tarvittavat tukitoimet

2. TAPAAMISKÄYTÄNNÖT

- Turvallisuusnäkökulma
- Lapsen turvallisuuden tunteen selvittäminen ja arvioiminen
- Aukoton tapaamissopimus
- Muutokset (valvotut-tuetut-vaihdot) sopimukseen vain huolellisen arvioinnin kautta
- Lapsen valmistelu ja tunteiden sanoittaminen ennen tapaamista
- Viranomaisen rooli ottaa kantaa

4. VOIMAVAROJEN VAHVISTAMINEN

- Lapsen omien vahvuuksien ja voimavarojen kartoittaminen
- Sosiaalisten tukiverkostojen vahvistaminen
- Läheisten ja muiden verkostojen tietoisuus tilanteesta
- Vertaistuki
- Itsetunnon ja tunnetaitojen vahvistaminen
- Harrastusten tukeminen
- Oikeuksien tunnistaminen ja lisääminen